

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Warszawa, 27 stycznia 2017 r.

Adam Bodnar

VII.5604.1.2015.MM

Pani

Anna Zalewska

Minister Edukacji Narodowej

al. J. Ch. Szucha 25

00-918 Warszawa

w dniu 1 lutego 2016 Rzecznik Praw Obywatelskich skierował wystąpienia do wojewódzkich kuratorów oświaty dotyczące konieczności uczestniczenia przez nauczycieli w uroczystościach religijnych z okazji rozpoczęcia lub zakończenia roku szkolnego oraz w rekolekcjach. Do Rzecznika wpływają skargi nauczycieli oraz rodziców uczniów, którzy nie chcą uczestniczyć w takich uroczystościach. Ze skarg tych wynika, że niekiedy są oni zmuszani do takiego uczestnictwa. Rodzice i nauczyciele zastrzegają w skargach anonimowość ze względu na obawę stygmatyzacji

Z odpowiedzi udzielonych przez wojewódzkich kuratorów oświaty wynika, że nie wpływają do nich indywidualne skargi dotyczące tego problemu. Kuratorzy wskazują, że zgodnie z § 3 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z 27 sierpnia 2015 r. w sprawie nadzoru pedagogicznego (Dz. U. z 2015 r., poz. 1270) nadzór prowadzony jest przez nich w trybie działań planowych lub doraźnych. Działania planowe nie zostały w tym zakresie przewidziane przez MEN. Z kolei kuratorzy wskazują na brak podstaw do działań doraźnych z uwagi na brak skarg indywidualnych. Podnoszą oni, że informują dyrektorów placówek szkolnych o konieczności poszanowania konstytucyjnych praw i wolności przy organizowaniu opieki i udziału uczniów w uroczystościach religijnych.

Zgodnie z zasadami dotyczącymi organizowania rekolekcji dla uczniów szkół publicznych – opublikowanymi na stronie internetowej MEN – opiekę nad uczniami w czasie rekolekcji zapewniają nauczyciele religii. Dyrektor szkoły – jeśli wymagają tego względy bezpieczeństwa uczniów – może zwrócić się jednak do pozostałych nauczycieli z prośbą o pomoc w zapewnieniu uczniom opieki w czasie ich przemieszczania się do miejsca odbywania się rekolekcji i w drodze powrotnej do szkoły. W tym przypadku dyrektor powinien jednak respektować prawo nauczycieli do wolności sumienia i wyznania. Wątpliwości w niniejszej sprawie budzi jednak skuteczne realizowanie tych zaleceń w praktyce. Należy mieć na uwadze, że kwestia wolności sumienia i wyznania jest niezwykle wrażliwa, co może wpływać na brak skarg indywidualnych.

Możliwość uczestniczenia w rekolekcjach wielkopostnych jest jednym z przejawów wolności religii wyrażonej w art. 53 ust. 2 Konstytucji i w związku z tym zasługuje ona na ochronę władz publicznych. Warto jednak zwrócić uwagę na liczne wątpliwości dotyczące stosowania § 10 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z 14 kwietnia 1992 r. w sprawie warunków i sposobu nauczania religii w szkołach publicznych (Dz. U. Nr 36, poz. 155 ze zm.), który przyznaje uczniom uczęszczającym na lekcje religii zwolnienie na udział w rekolekcjach wielkopostnych.

Przepis ten wykracza poza upoważnienie zawarte w art. 12 ust. 2 ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz. U. z 2015 r., poz. 2156 ze zm.). W przepisie ustawowym, użyto bowiem pojęcia „organizowanie nauki religii” w ramach którego nie mieści się „udział w rekolekcjach wielkopostnych”. Delegacja ustawowa nie spełnia w tym zakresie wymogów z art. 92 ust. 1 Konstytucji RP. **Tego rodzaju uprawnienie związków wyznaniowych powinno być zatem uregulowane na poziomie ustawowym**, co stanowiłoby także lepsze zagwarantowanie jego realizacji. **Doprecyzowania wymaga również samo pojęcie „rekolekcji wielkopostnych”**, które ma charakter kanoniczny, a nie publicznoprawny. Powoduje ono na przykład wątpliwości, czy uczniowie będący członkami Kościoła Katolickiego mogą uzyskać wskazane zwolnienie w innym terminie, np. w okresie adwentu. W praktyce zdarza się bowiem, że szkoły publiczne w porozumieniu z parafiami organizują rekolekcje adwentowe. **W ocenie Rzecznika brak jest podstaw do ograniczenia wskazanego uprawnienia jedynie do okresu wielkiego postu, który nie jest obchodzony przez wszystkie religie i związki**

wyznaniowe. Pożądane byłoby również wskazanie na poziomie ustawowym, że zwolnienie z zajęć szkolnych w celu odbycia rekolekcji jest przyznawane na życzenie rodziców – tak jak ma to miejsce w przypadku organizowania lekcji religii. Takie rozwiązanie stanowiłoby pełniejszą realizację prawa rodziców do zapewnienia dzieciom wychowania i nauczania moralnego i religijnego zgodnie ze swoimi przekonaniami wyrażonego w art. 53 ust. 3 Konstytucji.

Zasadne byłoby również doprecyzowanie w przepisach prawa powszechnie obowiązującego zasad organizowania w szkole innych uroczystości o charakterze religijnym, takich jak np. inauguracja roku szkolnego z udziałem kapłana, dni patrona szkoły, czy obchody Świąt Bożego Narodzenia. Z wpływających do Rzecznika skarg wynika bowiem, że podczas tego typu uroczystości często dochodzi do naruszania konstytucyjnej wolności sumienia i wyznania osób nieutożsamiających się wyznawaną przez większość uczniów religią.

Mając na uwadze powyższe, działając w oparciu o art. 16 ust. 2 pkt 1 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (Dz. U. z 2014 r., poz. 1648 ze zm.), zwracam się do Pani Minister z uprzejmą prośbą o rozważenie zasadności zlecenia nadzoru planowego dotyczącego respektowania wolności sumienia i wyznania nauczycieli opiekujących się uczniami podczas rekolekcji wielkopostnych. Proszę również uprzejmie o zajęcie stanowiska, co do zasadności podjęcia działań legislacyjnych we wskazanym wyżej zakresie.

(-) [Adam Bodnar]